

ASOS JOURNAL

The Journal of Academic Social Science

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 13, Sayı: 170, Kasım 2025, s. 436-448

ISSN: 2148-2489 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.29228/ASOS.87255>

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date
13.09.2025

Yayınlanma Tarihi / The Publication Date
29.11.2025

Öğr. Gör. Sefa TOPRAK

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Yeni Türk Edebiyatı
sefatoprak.67@gmail.com
Orcid: 0000-0002-7183-936X

SUNU'DAN MANİFESTOYA: YÖNELİŞLER DERGİSİNİN POETİK ÇİZGİSİ¹

Öz

Bu çalışmada, manifestonun edebiyat tarihindeki yeri ve özellikle Türk şiirindeki örnekleri üzerinden *Yönelişler* dergisinin (1981–1990) poetik duruşu ele alınmaktadır. Manifesto, ortak bir edebiyat anlayışını ilan eden, dergiler etrafında kurulan kolektif beyan biçimi olarak tanımlanır. Çalışmada Fecr-i Âtî Beyanname'si, Yedi Meşaleciler'in önsözü, Garip'in "Önsöz"ü ve "Yeni Lisan" gibi örnekler üzerinde durularak *Yönelişler*'in manifest duruşu incelenmektedir. 1980'lerin şiir ortamında "okul" işlevi ile öne çıkan *Yönelişler* dergisi *Büyük Doğu* ve *Diriliş* çizgisinden gelen bir dergi olarak "ürün merkezli" bir estetik hassasiyetle, şiiri merkeze alan bir yayın politikası geliştirir. İlk sayıdaki "Sunu" derginin manifestosu niteliğindedir. "Sunu"da, Yeni Türk edebiyatını gözden geçirme, Eski Türkçe metinlerle dil-tarih sürekliliğini görünür kılma, rastlantısız yöntemle çeviri, çağdaş kültürleri tanıtmaya, Batı dışı edebiyatlara ve Birleşik Amerika'da egemen kültür dışındaki grupların şiirine yer verme ve yazı süreçlerine saygı ilkeleri belirtilir. "Görünen koşullara teslim olmamak", "rıza/ödev bağlamında uğraşmak" ve yüzeysellik döngüsünden uzak durmanın yanı sıra dergi, ideolojik polemiklerden kaçınarak gelenekle sahici ilişkiyi, özgünlük ve eleştirel birikimi önceleyen poetik bir iklim üretir. Ebubekir Eroğlu'nun poetika yazıları ile

¹ Bu çalışma yazarın Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde hazırlamış olduğu "Yönelişler Dergisinin Sistematik İndeksi ve İncelenmesi" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Orhan Okay, İlhan Kutluer, İhsan Deniz gibi isimlerin katkıları teorik derinliği artırır. Osman Konuk, Hüseyin Atlansoy, İhsan Deniz gibi şairlerin görünür olması, derginin “okul” işlevini pekiştirir. Çevirilerde Afrika, Arap, Yugoslav, Kızılderili ve Zenci edebiyatlarına açılım oldukça özgündür. *Yönelişler*, taklitçiliğe ve yüzeysel sentezlere karşı özgünlüğü savunur. Gerçek kültürel dönüşümün tabandan, içselleştirilmiş bir yaratıcılıkla mümkün olduğunu ileri sürer. Şiiri varoluşsal, manevi ve toplumsal arayışın yoğun ifadesi olarak görür. Sonuçta dergi, ilan ettiği manifestoya sadık kalarak poetik bir tutarlılık gösterir. 1980 sonrası Türk şiirinde özgünlük, derinlik ve teorik bağımsızlık arayışına kalıcı katkı sunar. Bu bağlamda derginin yayın politikasını beyan eden ‘Sunu’nun bir manifesto örneğini ortaya koyduğu tespit edilmiştir. Derginin 53 sayılık yayın hayatında manifest tavrını koruduğu, bu çizgi üzerinden yayın yaptığı açıkça görülmüştür. Bu tutumun edebiyatı diri tutma kaynağı olarak dergicilik anlayışındaki olumlu katkıları üzerine sonuçlar çıkarılmıştır.

Anahtar kelimeler: *Yönelişler* Dergisi, Ebubekir Eroğlu, Manifesto, Dergi.

FROM SUNU TO MANIFESTO: THE POETIC TRAJECTORY OF YÖNELİŞLER MAGAZINE

Abstract

The text examines the place of the manifesto in literary history and, through examples from Turkish poetry, analyzes the poetic and ethical stance of the journal *Yönelişler* (1981–1990). The manifesto is defined as a form of collective declaration that proclaims a shared literary understanding, typically formed around journals. Recalling examples such as the Fecr-i Âtî Declaration, the preface of the *Yedi Meşaleciler*, the “Preface” of *Garip*, and “Yeni Lisan,” the piece emphasizes the “school” function of journals in the poetry milieu of the 1980s. In this context, *Yönelişler*—connected to the *Büyük Doğu* and *Diriliş* line—develops a publication policy that centers poetry with a “work-centered” aesthetic sensibility. The “Sunu” (Presentation) in the first issue functions as the journal’s manifesto: it states principles such as reassessing modern Turkish literature, making visible the continuity of language and history through Old Turkic texts, conducting translation with a method free of randomness, introducing contemporary cultures, featuring non-Western literatures and the poetry of groups outside the dominant culture in the United States, and honoring the processes of writing. The text titled “Açıklama” establishes the ethical backbone: “not surrendering to the apparent conditions,” “working within the context of assent/duty,” and staying away from the consumption cycle. The journal creates a poetic atmosphere that prioritizes a genuine relationship with tradition, originality, and critical accumulation, while avoiding ideological polemics. The contributions of Ebubekir Eroğlu’s writings on poetics, along with those of Orhan Okay, İlhan Kutluer, and İhsan Deniz, enhance its theoretical depth. The presence of poets such as Osman Konuk, Hüseyin Atlansoy, and İhsan Deniz reinforces the journal’s “school” function. In translations, its curatorial openness to African, Arab, Yugoslav, Native American, and Black literatures is distinctive; presenting classical texts first in their original form and then in simplified versions revives the historical capacities of the

language. It regards poetry as the concentrated expression of existential, spiritual, and social quest. In conclusion, the journal remained faithful to its declared manifesto and established poetic consistency, making a lasting contribution to the pursuit of originality, depth, and theoretical independence in post-1980 Turkish poetry. In this context, it has been determined that the 'Sunu' section, which declares the journal's publication policy, presents an example of a manifesto, and it is clear that the journal has maintained its manifesto stance throughout its 53-issue publication life and has published along these lines. Conclusions have been drawn about the positive contributions of this stance to the understanding of journalism as a source of nourishment for literature.

Keywords: *Yönelişler* Journal, Ebubekir Eroğlu, Manifesto, Periodical Publication.

GİRİŞ

Sanat bildirgesi, yeni bir edebiyat anlayışının edebi hareketlerinin ve ilkelerinin yer aldığı beyanname (Karataş, 2001: 275) anlamına gelen manifesto, politik, dini, felsefi ve sanatsal konular üzerine geliştirilen fikirler çerçevesinde kamuoyuna duyurulan bir bildiridir ve bu beyanname kendisini daha çok sanat alanında göstermektedir. Her ne kadar sıklıkla büyük bir akım yahut büyük etkiler uyandıran olay ve olguların ilanını tanımlamak adına kullanılmakta olsa da manifestolar, etkisi sınırlı grup ve hareketlerin bildirisi ve beyannamesi olarak da kabul edilir (Tural, 2018: 175). Türk Dil Kurumu sözlüğünde, “bildiri, toplumsal bir hareketin siyasal inanç ve amaçlarının açık ifadesi” (URL-1) olarak tanımlanan manifesto kavramı dünya ve Türk edebiyatında daha çok sanat ve edebiyat alanında getirilen yeni ve farklı yaklaşımların ilanı için kullanılmıştır. Dünyada sanat manifestoları arasında oldukça büyük ses getiren 1924 Andre Breton’un Sürrealizm Manifestosu, 1909 Fütürizm Bildirgesi, Paplo Pçasso’nun Kübizm Manifestosu, Dadacı Manifesto gibi örnekler sıralanabileceği gibi Türk edebiyatında da 1909 yılında Fecr-i Âtî Encümeninin Beyannamesi bu alanda ilk örneği sergilemektedir. 1928 yılında gelindiğinde Yedi Meşaleciler olarak adlandırılan bir grup genç şair şiirlerin Yedi Meşale adını verdikleri ortak kitapta toplarlar. Bu kitabın önsözünde de neden bir araya geldikleri ve şiirleri ile Türk edebiyatında neleri başarmayı amaçladıklarını açıkça ilan ederler (Korkmaz ve Özcan, 2013: 256) ki bu “önsöz” de Türk edebiyatında bir diğer manifesto örneğini teşkil eder. Yine Orhan Veli ve arkadaşları Oktay Rifat ve Melih Cevdet’in ortak imzalı Garip adlı şiir kitabında yer alan “Önsöz” her ne kadar üç ismin ortak düşüncelerini tamamen barındırmıyor ve ağırlıklı olarak Orhan Veli’nin daha önce yayınlanmış makalelerinden yapılan seçmeyle oluşturulmuş olsa da bir manifesto özelliği taşımaktadır (Mumcu Ay, 2009: 1244). Görüldüğü üzere Türk edebiyatında manifesto örnekleri şiir üzerinde yoğunlaşmaktadır. Türk edebiyatı tarihi içerisinde üzerinde en büyük tartışmalar meydana gelen türün şiir olması neticesinde farklı dönemler, gruplar ve müstakil şahsiyetler kendi şiir anlayışlarını ortaya koymuştur. Şairlerin şiire dair düşüncelerini bireysel ve tekil olarak ifade etmeleri onların poetikalarını oluştururken toplulukların şiir ve sanat anlayışlarına dair dile getirdikleri fikirler manifesto olarak kabul edilmiştir. Manifestonun, poetikadan ayrılan bir diğer yönü ise bir grup yahut topluluğu bağlayıcı ve yönlendirici etkisinin var olmasından ileri gelmektedir.

Bu bağlamda edebi dergilerin özellikle de şiir odaklı yayın politikasını belirleyen dergilerin de poetik bir tavır ortaya koymak ve ortaya çıkacak olan ürünü belli bir form ve estetik içerisinde oluşturma çabası neticesinde kendisine bir yol haritası olarak belirlediği

kriterlerinin bulunuyor olması oldukça doğal ve beklenen bir durumdur. Özellikle mektep, okul niteliği kazanmış dergilerin kendi içinde yetiştireceği şairlerin dergi politikaları gereği kanalizasyon olması amacıyla dergilerin bir manifestoya sahip olması ve bunu açıkça ilan etmesi hem olması gereken bir durumdur hem de Türk edebiyatında örnekleri bulunmaktadır. Bu konuda verilebilecek en belirgin örneklerden bir tanesi de şüphesiz Milli Edebiyat akımının ana yayın organı olan *Genç Kalemler* dergisinde Ömer Seyfettin tarafından kaleme alınan bildirgedir. (Bozdoğan, 2007: 253). Ömer Seyfettin imzalı "Yeni Lisan" metni avangart bir manifesto olarak görülür (Sazyek, 2012: 121). Yine bir dergi örneği olarak Hisar dergisi etrafında bir araya gelen dönemin genç şairleri de Hisar grubunun şiir anlayışını bir bildiri haline getirerek 1967 Şubat ve Mart sayılı *Hisar* dergisinde yayınlarlar (Asiltürk, 2007).

1980'li yıllara gelindiğinde şiir ve şairler için edebi dergiler adeta birer koruyak ve üretim alanlarına dönüşür. Bu dönemde sonraları Türk şiirinin 80 kuşağı olarak anılacak şairler imgesi, bireysel, apolitik, gelenekle temas eden fakat modernist formlarla şiirler inşa ederler ve dergiler politik ayrışmaların dışarıda bırakıldığı koruyaklı alanlar olarak şiire kapılarını açar. Siyasi düşüncesi farklı şairler aynı dergilerde ürünlerini vermeye başlar. Bütün bu süreç içerisinde Yeni Bütüncü Şiir Manifestosu, Broy Dergisinin 1988 Ocak sayısında, "Yenibütün: Kendini Biriktiren Bireyin Şiiri" başlığı ile yaşanan bu kaynaşma ve birikim ortamının bildirisini sunar. Hem 12 Eylül sonrasının izlerini hem de toplumcu gerçekçi şiir anlayışının ayrıştırıcı oluşunu irdeleyen bildiri alternatif ve yeni bir poetika zeminin doğduğunu haber verir (Demir, 2019:71).

"Bir edebiyat topluluğunun bilinçli olarak bir araya gelip ortak bir edebiyat anlayışını benimsemeleri ve görüşlerini kaleme alarak yayınlamaları, manifestoların temel niteliğidir. Bu ortak eylem alanı, genellikle dergilerdir. Manifestolar, yeni bir oluşumun ürünü olan dergilerin ilk sayısında yer aldığı gibi, yayımlanmakta olan bir dergi etrafında toplanan edebiyat gruplarının manifestoları da söz konusu derginin ilgili sayısında yayınlanır." (Gür ve Küçük, 2010: 95).

Genel Hatlarıyla Yönelişler Dergisi

Ebubekir Eroğlu'nun sanatsal öncülüğü ile Nisan 1981 yılında yayın hayatına başlayan ve Aralık 1990 yılına kadar yayın hayatını sürdüren *Yönelişler* dergisi bu süreçte toplum 53 sayı yayınlamıştır. 1980'li yılların siyasi ve ekonomik zorlukları içerisinde yayın periyodunu aylık olarak sürdüren *Yönelişler*, bu etkenler neticesinde kimi zaman birleşik sayı şeklinde çıkmış kimi zaman da yayımlanma periyotlarında gecikmeler olmuştur. İslamcı geleneğe bağlı olan Ebubekir Eroğlu'nun sanatsal yönetiminde bir araya gelen bir kadro dergisi özelliği taşıyan dergide Adnan Tekşen ve Ahmet Yücel isimleri de kurucular arasındadır (Toprak, 2017: 5). Necip Fazıl Kısakürek'in *Büyük Doğu*'sunun ve Sezai Karakoç'un *Diriliş* dergisinin düşünce ve değer noktasında takipçisi olan *Yönelişler*, İslamcı geleneğin bir halkasını teşkil etmektedir. Buna paralel olarak aynı şekilde İslamcı geleneğe bağlanan *Mavera* ve *Edebiyat* dergilerinin yayın faaliyetlerine devam ettikleri bir dönemde yayın hayatına başlayan *Yönelişler*, gerek Türk edebiyatında edebi dergicilik alanında gerekse İslamcı düşünceye sahip edebi dergiler içerisinde kendi yayın çizgisini başarı ile ilerletmiş özgün bir duruş sergilemiştir. Başarılı edebi ürünlerin verilmesine, usta şair ve yazarların yanında yeni genç kalemlerin yetişmesine imkan vererek dönemin edebi ortamını beslediği gibi günümüz şair ve yazarların kimilerinin ilk ürünlerini yayınlatmasına da öncülük etmiştir.

Yönelişler dergisinin sanatsal yönetmeni Ebubekir Eroğlu'dur fakat memuriyeti sebebiyle bu durum resmi olarak dergide belirtilmez. Derginin 1. sayıdan 10. sayıya kadar sahibi ve

sorumlu müdürü olarak Bürde Yayınevi adına Mehmet Çetin ismi görülür. 11.-12. Sayılardan 48. Sayıya kadar ise bu görevi sahibi ve yazı işleri yönetmeni olarak Mehmet Ocaktan yürütür. 49. Sayı ile birlikte künyede yeniden bir değişiklik olur. Bu sayıdan itibaren derginin sahibi İz Yayıncılık adına Ahmet Şişman'dır, yazı işleri sorumlusu ise Yılmaz Daşcıoğlu'dur (Toprak, 2017: 13). *Yönelişler* dergisinin iki yayın dönemi bulunmaktadır. Birinci dönem 1981-1985 arasına denk gelir. Bu dönemde 43 sayı yayınlanır. Derginin ikinci yayın dönemi Mart 1990'da başlar ve 10 sayı daha çıkararak Aralık 1990'da yayın faaliyetini tamamen sonlandırır. Derginin son sayısı olan 53. sayıda derginin kapanacağına dair herhangi bir açıklama yahut bildirim yapılmaz. Fakat son sayının kapağındaki görsel imgesel olarak yayın faaliyetinin sonlandığını fakat yeni bir başlangıcın da hazırlıklarının yapıldığına dair çağrışımsal bir izlenim doğurur (Toprak, 2017: 15) fakat sonrasında herhangi bir gelişme yaşanmaz.

Yönelişler, ürünü önceleyen şiir merkezli bir yayın anlayışına sahiptir. İçerisinde yetişen genç şairlerden de anlaşılacağı üzere şiirin dergide yer bulma oranı da diğer türlere kıyasla çok daha fazladır. Bu noktada Ebubekir Eroğlu'nun dergi yönetimindeki yönlendiriciliği de dikkat çekmektedir. Ürünü önceleyen yayın politikası dergide kaliteli ürünlerin yayınlanmasına önem verir. Ürün sahibinin isminden ziyade metnin içeriğine dikkat eden *Yönelişler* bu tutumunu istikrarlı bir şekilde sürdürür. Dergi, Mayıs-Haziran 1983 tarihli 23-24 sayısında bir yarışma ilanı verir. Edebi değeri yüksek metinler içerisinde seçilecek ürünlere para ödülü verileceği söylenir ve miktar da açıkça belirtilir. Fakat Aralık 1983 tarihli 27. sayıda yer alan "Bir Yarışma Sonunda Açıklama" başlıklı açıklamada dergiye gönderilen ürünlerin nitelik bakımından başarılı görülmediği ve ödüllendirmenin de yapılmayacağı duyurulur (Toprak, 2017: 22). Bu örnek de *Yönelişler*'in ürün konusundaki hassasiyetinden taviz vermediğini açıkça göstermektedir. Dergi yayın süresince çeşitli zorluklarla karşılaşır. Özellikle de ekonomik zorluklar kimi sayılarda okuyucularla paylaşılır. Bu durum derginin henüz ilk sayısında üretim yapmanın "ağaç yetiştirmek" gibi zahmetli, sabır gerektiren zorlu bir uğraş olduğu şeklinde dile getirilir (Yönelişler, 1981a: 1). Bu ilk sayının "Sunu" metni bir anlamda derginin manifestosunu oluşturur. Bir niyet beyanı ile yola çıkan *Yönelişler*, ilk sayının "Sunu"sunda niyet ve yöntemlerini ilan eder ve derginin "hakikat" arayışı içerisinde olacağını vurgular. Bu vurgu ile dergi apolitik bir yayın politikası güder. Her ne kadar dergi ideolojik ve sanat anlayışı bakımından İslamcı isimlerce yönetiliyor olsa da politik ve ideolojik söylemler ve polemikler dışında kalır. Derginin yayın anlayışı elbette İslamcı düşünce ve sanat anlayışının bir ürünüdür fakat *Yönelişler* kamplaşmalardan uzak bir dil ile ürünlerini vermiştir ve eleştirilerini de bu çerçevede dile getirmiştir. Öte yandan dergi kendi dönemi içerisinde diğer edebi oluşumlar ve yayınlar ile de yakın ilişkiler geliştirmiştir. Zaten 1980'li yılların sanat ve edebiyat ortamı da genel anlamda bu şekilde kanallıdır. *Yönelişler* de bu havaya uymuştur. Dergide ürünlerini yayınlatan Ali Haydar Haksal da derginin başarısını hem gelenekle bağ kurmasına hem de dış dünyaya karşı kendisini kapatmamış olması durumuna bağlamaktadır (Haksal, 1993: 75). Bununla birlikte dergi yayınlandığı dönemin siyasi baskılarına karşı kendi duruşunu da göstermekten geri durmaz. Fakat o günün şartları düşünüldüğünde bunu açıktan yapmak oldukça zordur. Dergi bu bağlamda oldukça orijinal bir yol dener. 1982 anayasaoylamasının yapıldığı referandumda "hayır" pusulasının mavi olmasına istinaden seçimin yapıldığı ayki 17. sayının kapak rengini mavi olarak seçer (Toprak, 2017: 322). Bu şekilde taraflarını belli eder.

Yönelişler, şiir merkezli bir dergi olduğu için hem telif şiirler hem de çeviri şiirler her sayıda ağırlıklı olarak görülür. Bunun yanında şiir, şair ve poetika üzerine çeşitli inceleme ve eleştiri yazıları da sıklıkla yayınlanır. Bu konuda Ebubekir Eroğlu'nun daha sonra müstakil bir

eser haline getireceği “Modern Türk Şiirinin Doğası” serisi 49. 50. 51 ve 52. sayılarda yayınlanır. Yine Eroğlu’nun, “Şiir, Gençlik, Yaşlılık, Vs.” 47. sayı, “Türkçenin Klasığı” 44. sayı, “Necip Fazıl Şiirinde ‘Ben’in Oluşumu Üzerine” 25.sayı, “Kültür İlgilerine Bir Yaklaşım” 1.sayı ve “İmgeyi Boşlayan Şiir” 13.sayı gibi poetik inceleme ve denemeleri de dikkat çekicidir. Aynı zamanda derginin poetik duruşunu da belirginleştiren Eroğlu yazılarının dışında şiire yönelik Orhan Okay, İlhan Kutluer, Mehmet Ocaktan, İhsan Deniz, Yılmaz Daşcıoğlu gibi isimlerin de dergi poetikası çerçevesinde yazıları söz konusudur.

Yönelişler, 80’lerin şiir ortamını estetik bir çizgiye çeker. 70’lerin ideolojik söylemle yüklü poetikası kalıplarından uzaklaşır ve bir okul işlevi görerek yeni şairlerin görünmesine imkan tanır (Doğan, 1997: 132). Bu durumu dile getiren bir diğer isim de kendisi de *Yönelişler*’de yetişmiş dönemin genç bir şairi olan İhsan Deniz’dir (Deniz, 2015: 80). Osman Konuk, İhsan Deniz, Hüseyin Atlansoy, Necat Çavuş, Yılmaz Daşcıoğlu ilk ürünlerini *Yönelişler*’de veren genç şairler arasındaki isimlerdir.

Yönelişler’in çeviri politikası da oldukça ciddi bir şekilde yayın politikasına bağlılıkla sürdürülür. “rastlantıya yer bırakmayan” bir titizlik içerisinde sürdürülen çeviri faaliyeti bakış açısını geniş bir coğrafyaya çevirir. Afrika, Arap, Yugoslav, Zenci, Kızılderili gibi kültür birikiminin özellikle şiirleri “Yağız Ekinden” başlığı altında çevrilir. *Yönelişler*’in çeviri odağına aldığı Batı ve Amerikan egemen kültürünün dışındaki milletlerin ve edebiyatların ürünlerine sayfalarında yer vermesi hem kendi dönemi için hem de sonrası için oldukça özgün ve alışılmışın dışında bir tavidir. Dergi farklı coğrafya ve kültürlerin ürünlerine sayılarında yer verirken 13. sayıdan itibaren de Türk İslam medeniyetine ait geleneksel ve klasik eserlere sadeleşme ile yer vermeye başlar. Eroğlu’nun dergideki ifadeleriyle bu durum dilin tarihsel gelişimini ve değişim olanaklarını ortaya koymak ve geleneksel olanlara dair hafızayı diri tutmak amacıyla yapılır. Ayrıca dergi her sayısının sonunda mutlaka dergi ve kitap tanıtımlarına yer ayırır. Özellikle üzerinde durulan konulardan bir tanesi olan bu tanıtımlar dönemin edebi faaliyetlerinin gözlemlenmesi açısından oldukça yarar sağlar.

Yönelişler, kadrosunu kendi içerisinden çıkarmış bir dergidir fakat kapılarını dışarıya kapatmış değildir (Doğan, 1997: 133). “Diyecek sözü olan” a daima açık olan dergide ürüne müdahale de söz konusu değildir. Derginin yayın ilkelerinden bir tanesi haline dönüşen bu tavır, dergide ürünlerini yayınlamak isteyenler için hem bir motive hem de özgüven kaynağı olur. *Yönelişler*’de gerek içerik gerekse ifade ediş biçimi açısından yazarlarına müdahalede bulunmamaktadır. Dergide tecrübeli ve usta kalemlere saygı bulunur. Genç bir şair ne kadar usta işi bir metin oluşturmuş olursa olsun dergi de kıdemli şairlerin önünde konumlandırılmaz fakat bu onun ürünlerinin göz ardı edildiği anlamına da gelmez. Bununla birlikte aynı gelenekten gelen Maveria ekibinden kimi isimlerin de *Yönelişler*’de ürünlerini yayınlattıkları olur (Daşcıoğlu, 2013: 565). Bu da derginin kendi edebi camiası ile de barışık ve yakın ilişki içerisinde olduğunu göstermektedir.

Yönelişler dergisi kendisini “ilk sözü” söyleyen olarak görmez. Aksine her an yeni bir oluşum içerisinde “hakikat” arayışını sürdüren bir çaba içerisinde olduklarını dile getirir. İslami gelenekten aldığı sanat ve fikir referanslarını çağın ihtiyaçları çerçevesinde estetik ve düşünce derinliğinde edebi ürünler ile ortaya koyan bir “yönelişe” sahip olduklarını henüz ilk sayılarındaki “Sunu”da ilan ederler. Bu anlamda gelenek ile yenilik derginin iki ayrılmaz unsuru olur. Eroğlu, verdiği bir söyleşide “yöneliş”lerinin gerekçesini dile getirirken bunun hakikate

doğru olan bir yöneliş olduğunu derginin adlandırılmasının da buradan ileri geldiğini söyler (Yeni Devir, 1981:6).

Baki Asiltürk'ün 1980'lerde şiirin gündemini belirleyen dergiler arasında saydığı *Yönelişler*, (Asiltürk, 2021: 44) sadece genç şairleri yetiştirmekle kalmamış dönemin birçok edebi isminin sanatında ve şiirinde gelişim ve dönüşüm kazanmasında da ön ayak olmuştur. Bu durum dergiyi gençler için bir "okul" işlevine getirdiği gibi tecrübeli isimler için de bir mahfil konumuna getirmiştir. *Mavera* ekibi içerisinde yer almasına rağmen *Yönelişler*'i de yakından takip ederek ürün de yayınlatan Cahit Zarifoğlu da bu noktaya Eroğlu'na yazdığı bir mektupta dikkat çekmektedir. Bu mektupta *Yönelişler* için olumlu kanaatler dile getiren Zarifoğlu, derginin yayınlandığı o dönemde eleştirel üretimi, fikir yoğunluklu eserleri ve yenilikçi yaklaşımı ile önemli bir boşluğu doldurduğunu dile getirir (Zarifoğlu, 2015: 96). Bu bağlamda derginin kapanması dönem şiiri ve edebiyat çevreleri açısından derinden hissedilir. Dergiden sonra doğan bu boşluk 1980'den sonra genç şairlerin en iyilerinin *Yönelişler*'den çıkmış olduğunu da belirgin bir şekilde gösterir (Durukan, 1985:9).

"Sunu"dan Manifest Çıkışa: *Yönelişler*'in Poetik Duruşu

1980 sonrası edebi süreli yayınların hareketlendiği ve çeşitlendiği bir dönem olur. 1960'lı ve 1970'li yılların getirdiği ideolojilere angaje olmuş edebiyat anlayışları 1980 sonrasında yerini imgeye, sanata ve estetik kaygısı yüksek edebi ürünlere bırakır. Bu dönem içerisinde edebiyat şiir ve sanat yeniden estetik beğeniler ölçütlerine bürünür. Böyle bir ortam edebi dergileri hareketlendirir ve farklı ideolojilerden şair ve yazarları aynı derginin sayfalarında bir araya getirir. Bu durum da kurulan her dergiyi biricik olmaya iter ve yayın politikası noktasında özgün olma yarışı başlatır. 1981'de yayınlanmaya başlayan *Yönelişler* dergisi de bu dergilerden bir tanesidir ve kendi içinde kurduğu eğilim doğrultusunda sanat ve edebiyat arayışının içerisine girer. Fakat *Yönelişler*'i ayrı kılan önemli bir nokta söz konusudur. *Yönelişler* dergisi henüz ilk sayısında "Sunu" başlığı altında hem edebiyat ve sanat anlayışı hem de yayın politikası konusunda bir manifesto sunar. *Yönelişler*, bu tavrı ile Türk edebiyatında örneği daha önce verilmiş olsa bile manifest duruşunu açıkça ortaya koyarak bütün bir yayın çizgisini buna bağlı kalarak sürdürmenin nadir örneklerinden birisini sunmuş olur. Gelenekten beslenen, moderniteye sorgulayıcı bir yaklaşımla bakan, özgünlüğe ve yazınsal özgürlüğe önem veren, ürünün edebi değerini estetik kaygılar ile ölçen, şiir odağında bir yayın profili çizen *Yönelişler* köklü ve yenilikçi bir yaklaşıma sahiptir. Ebubekir Eroğlu'nun kaleminden çıkan ve bu şekilde özetlenebilen *Yönelişler*'in "Sunu" başlıklı manifest metni şu şekildedir:

"1. Yeni Türk edebiyatının gözden geçirilmesine, incelenmesine doğrudan ve dolaylı yoldan katkıda bulunmak.

2. Dilin değişik zaman ve değişik toplumsal dönemlerde aldığı biçimlerle tanışıklık sağlamak amacıyla hemen her sayıda Eski Türkçe metinlerden kısa örnekler sunmak. Bu sayede dilimizin değişik imkânları yakalanabilecek ve bu yolla da eski kültürümüzün değerlerine yaklaşılabilecek.

3. Rastlantıya yer bırakmayan bir yöntem ile çeviriler yapılacaktır.

4. Çağdaş kültür değerleri ve anlayışları tanıtılacaktır.

5. Batı dışındaki etnik ve dilsel toplulukların ürünlerinden çeviriler dergide yer alacaktır.

. Özel bölümler düzenlenecek ve Afrika, Çin, Hind, Japonya, Arap ve Endonezya edebiyatları tanıtılacak.

7. Birleşik Amerika'da egemen kültürün dışında kalan dilsel ve etnik grupların şiirinden örnekler sunulacak.

8. Yazarların özgürlüğüne, yazının oluşum safhalarına saygı duyulacak ve müdahaleden uzak kalınacak” (Yönelişler, 1981a: 2-3).

Başlı başına bir manifesto görünümü veren bu “Sunu”nun sonundaki “kimlik gizli olabilir ama asıl kişiliği derginin gövdesi oluşturacak.” (Yönelişler, 1981a: 3) ifadesi ile derginin ortak bir dünya görüşünü benimseyen insanların bir araya gelmesiyle oluşmasının yanı sıra derginin kendi şahsında da bir bütünlüğün ve ortak düşüncenin varlığının altı çizilir. Dergi, yine bu “Sunu” içerisinde okuyucularına şu şekilde seslenir ve asıl çabalarının tarifini yapar. “Sizin söyleyebildikleriniz, gönlünüzden geçenler değerli birer işaret. Yönelişler'deki çabalar, bu işarete biçim vermekte ve başka dilde, başka kültürlerde oluşan duyarlıkları ve bunun yansıması olan eserleri tanıtmada yararlı olursa kendimizi ödüllənmiş sayarız. Erdeminiz, siyasanız, akçanız, sevginiz, kuşkunuz kendine karşı dürüst olmanın saflığıyla yoğrulur ve olduğu gibi açığa çıkarsa şeytanın bacağı kırıldı demektir. Yalnız ayrıntılarda ve yalnız görünür olanda takılıp kalırsak vay halimize!” (Yönelişler, 1981a: 3).

Yönelişler'in yayınlanan manifestosunu tamamlayan bir diğer metin de “Açıklama” başlığı ile 2. sayıda yayınlanır. Burada geçen “görünen koşullara teslim olmak”tan kaçınma tavrı, “Sunu”da dile getirilen “görünür olanda takılıp kalmama” isteğini desteklemektedir. Buradan da anlaşılacağı üzere *Yönelişler* var olan polemiklerden uzak bir arayışa yönelmektedir. “Yönelişler’de var olma sevincini ve vaktin ağrısını –eski deyimle– bir “havf ve reca” duyarlığı içinde verelim, görünen koşullara teslim olmak yerine, kendi gerçekliğimizi idrak edebileceğimiz bir çalışma düzenini gerçekleştirelim istiyoruz. Yaratılmış sanatın bize ayrılan bölümünde, yaratıcının sanatına nüfuz etmede her gün bir adım daha kazanmış olma şevkiyle, iç nedenini yitirmiş bir ortamın birikim/tüketim sürecinden uzak, rıza/ödev bağlamında uğraşalım diyoruz.” (Yönelişler, 1981b:1) Bu alıntı *Yönelişler*'in, kendi yörüngesini ve dinamizmini kaybetmiş, “sarsak” bir zaman olarak tarif edilen dönem içerisinde varlığını kültür sanat ve edebiyat döngüsü içerisinde tutarak “rıza” ve “ödev” bilinciyle ne yaptığını bilen, gerçekçi ve iç disiplini kurmuş bir yapıya sahip olduğunu açıkça göstermektedir. Bu bağlamda manifestonun son maddesi olan “Yazarların özgürlüğüne, yazının oluşum safhalarına saygı duyulacak ve müdahaleden uzak kalınacak” kaidesi derginin yeniliğe açık, kendinden emin ve özgürlükçü bir işleyişle çalışacağını vurgular. Bütün bir yayın periyodu boyunca da bunun uygulandığı dergi içerisinde verilen ürünlerin daha sonra müstakil eserler içerisinde aynen yer alması ile de görülmektedir.

Yönelişler'in manifestosundaki ana vurgulara bakılacak olursa aslında sadece dergi için değil aynı zamanda Türk edebiyatı tarihi için de oldukça orijinal manifest bir çıkış örneği olduğu görülmektedir. Zira *Yönelişler*, kanon dışına çıkmaktadır. Özellikle de küresel bağlamda egemen kültür ve medeniyetlerin dışında kalmış milletlerin ürünlerine yönelmesi bunun açık bir göstergesidir. Nitekim “Batı dışı edebiyatların merkeze alınmasının” somut uygulaması derginin her sayısında “Yağız Ekinden” başlığı altında verilen çeviri eserler ile görülmektedir. Diğer bir madde “Eski Türkçe” metinler üzerinden dilin değişim ve gelişim evresinin takibi amaçlanmaktadır ve bu madde de klasik Türk İslam eserlerinden yapılan iktibaslar ile yerine getirilmektedir. *Yönelişler*, hem telif ürünler hem çeviriler hem de iktibaslar konusunda

manifestosunda dile getirdiği üzere “rastlantıya” yahut tekdüzeliğe düşmeden bilinçli ve programlı bir akış içerisinde yayınlarını sürdürür. *Yönelişler*, apolitik bir dergidir fakat İslamcı dünya görüşüne sahip bir yayın olmanın belirtilerini de açıkça göstermektedir. Bu durum da ideoloji taşımak ile ideolojik olmak arasındaki farkı ortaya koymaktadır. Dergi bir dünya görüşüne, bir ideolojiye sahiptir fakat bunun propagandası yahut diktesi çabasında değildir. Zira yine “Açıklamada” belirtildiği üzere “Yaratıcının sanatına nüfuz etmede her gün bir adım daha” ayırında oluşu derginin “ana omurgasını” dünya görüşünü açığa vurmaktadır. Yine aynı şekilde “kimlik gizli olabilir ama asıl kişiliği derginin gövdesi oluşturacak” yaklaşımı oldukça iddialıdır. Ayrıca bir o kadar da örneği az görülen kolektif bir edebi oluşum izlenimini vermektedir. Ebubekir Eroğlu ve ekibi bağlamında dergi burada bireysel bir ön plana çıkışı değil de müşterek bir “gövde” oluşumunu vurgulamak istemektedir.

“Sunu” ve “Açıklama” metinleri birlikte düşünüldüğünde *Yönelişler*, poetik bir yenilenme bilinci oluşturma yönelimindedir. Derginin adlandırılmasındaki seçim de buradan gelmektedir. Bu amaca doğru ilerlerken de bir yol haritası ve uygulama prensipleri ortaya koyar. Ayrıntılı bir şekilde incelendiğinde *Yönelişler*, 53 sayılı bütün yayın evresinde manifestosuna bağlı kaldığını ve kararlılıkla uyguladığını göstermektedir.

Yönelişler’in manifestosu derginin edebiyatı salt bir estetik beğeni olarak sunmaktan ziyade sanatsal bir zemin üzerinde kültürel süreklilik, aidiyetle birlikte toplumsal bir bellek, inşa etme çabası içerisinde olduğu görülür. *Yönelişler*, geleneği yani bugünün edebi oluşumunu oluşturan tarihi kültürel ve manevi birikimi önemsemektedir. Bundan ötürü de dergi içerisinde geleneğe dair imgesel unsurlar hem içerik hem de söylem açısından kullanılır. Fakat bu kullanım ölçütünün dergiyi modern bir çizgiden uzağa düşürmediği de açıkça görülmektedir. Dergiye göre köksüzlük tehlikeli bir durumdur, kaynaklarından beslenemeyen edebi oluşumların gelişiminin söz konusu olamayacağı fikri ağır basmaktadır. Gerçek anlamda yenilenmenin de ancak gelenekle özümsemiş modern ve sanatsal bir bakışla gerçekleştirilebileceğini savunur. Bu yaklaşım edebiyatı hem derinleştirir hem de çağdaş çizgide ilerletir.

Yönelişler için şiir, insanlar arasında canlı bir olgudur. Toplumsal ve manevi bir aktarım olarak insanlar arasında bir yaklaşım sergileyen şiir her ne kadar yazıyla sabitlenmiş olsa bile toplum içerisinde canlılığını ve etkinliğini sürdürmektedir. *Yönelişler*’in edebiyat ve sanata bakışında kimlik ve köken oldukça önemli bir konumdadır. Edebiyatın gerçek değeri kendilik bilinciyle oluşturulan kültürel ve dil birikimine sahip çıkmak, oradan beslenmektir. Burada “sahicilik” üzerinde bir vurgu söz konusudur zira yüzeysel yaklaşım ve taklitçi anlayış yahut başka kültürlerle özentili edebiyatta kimliksizleşmeye ve özgünlükten uzak bir yozlaşmaya sebep olur yaklaşımı vardır. Bütün bunların yanı sıra edebiyatın bir eleştiri, araştırma ve yorumlama bilinciyle oluşturulması gerektiği fikri de ağır basmaktadır. Dergide yayınlanan ürünlerin tamamında dahası kitap tanıtım bölümünde dahi bu düşüncenin uygulandığı görülmektedir. İslamcı bir fikir dünyasına sahip olan *Yönelişler*’in İslami edebiyat olgusuna bakışı ise dar bir çerçeveye yahut taşraya sıkıştırılmaması gereken edebiyat anlayışı olduğu yöndedir. Daha evrensel bir bakış açısı ile değerlendirilmesi ve uygulanması gerektiği kanaati söz konusudur.

Yönelişler dergisinde edebiyat üzerine yayınlanan yazıların geneline özellikle de Ebubekir Eroğlu’nun denemelerine bakıldığında derginin “gövde”sinin aynı edebiyat bilincine sahip olduğu görülmektedir. Bu fikir birlikteliğini somut örneklerle göstermeyi başaran dergi kendi iç işleyişinde hedeflerine ve manifestosundaki iddiasına ulaşmış olur. Bu durum göz

önünde bulundurulduğunda *Yönelişler*, Türk edebiyatının, klasikleşmesi konusuna odaklandığında, sosyokültürel yapı içerisinde ülkenin kültürel hafızasının zayıfladığına, Batılı düşünce ve sanat karşısında edilgenleştiğine, teorik olarak ise tamamen bağımlı bir hale geldiğine dair tespitlerde bulunur. Sanat ve edebiyatı, bir kültürel kimlik olarak gören *Yönelişler*, toplumsal belleğe ve özgünlük arayışına büyük önem vermektedir. Türk edebiyatının yeniden klasikler oluşturacak duruma gelmesi için de teorik özgünlükler/bağımsızlıklar geliştirilmelidir. Zira *Yönelişler*, edebiyat ve sanat kendi köklerinden beslenerek gelişir, özgün bir teorik bilinçlenme de eleştirel birikimle elde edilir fikrini savunur. Batı'dan ithal edilen teori ve kavramlar ile kültürel edilgenliğin elde edilemeyeceği açıkça vurgulanır. *Yönelişler* için orijinaliteyi yakalamak demek sadece farklı olmak anlamına gelmez. Asıl orijinalite geleneğe, kaynağa ve kültürel mirasa bağlı kalmakla anlam kazanabilir. Edebiyat da zaten bu kimlik arayışının bir aracı olduğu kadar aynı zamanda görünen yüzüdür.

Yönelişler'in manifestosuna göre sanat ve edebiyat salt bir bilgi aktarma aracı yahut aktüelin yorumlanması olarak algılanmamalıdır. Özgün üretim, estetik yoğunlaşma ve özgünlük olmazsa olmazdır. Dergiye göre öğreticilik edebiyatta fayda gözetimiyle yapılmaktadır fakat *Yönelişler* asıl olanın estetik beğeniyi ihmal etmemiş olması gerektiğini düşünür. Edebiyat çevrelerinde temel argümanlar ve yüksek değerler üzerinden gerçek “canlılık” sürdürülebilir. Yüzeysel canlılık ise piyasa kaygısının bir sonucudur ve kalıcılığı bulunmamaktadır.

Yönelişler, Türk edebiyatı için en tehlikeli durumun “taklitçilik” olduğunu düşünür. Özellikle modernleşme sürecinde yoğun bir şekilde yaşanan taklitçiliğin neticesinde Batıdan alınan edebi biçim ve teorilerin toplumun dinamiklerinden ve kültürel öğelerinden kopuk bir şekilde uygulanmasını eleştirir. *Yönelişler*'e göre toplum düzeyinde kültürel bir dönüşüm ancak tabandan gelen bir birliktelik ve edebi üretim ile mümkündür. “Üstten” gelen zorlayıcı müdahaleler ise karşılığını bulamayacaktır. Taklitçilik Türk edebiyatının geleneğine ve özgünlüğüne karşı ağır bir darbedir düşüncesi hakimdir. Burada şu konunun altının çizilmesi gerekir. *Yönelişler*, her ne kadar gelenek üzerinde ısrarla duruyor olsa da oldukça modern bir dergidir ve verilen ürünler de modern şiirin/edebiyatın ürünleridir. *Yönelişler*'in moderniteyle bir sorunu yoktur. Onu kullanmayı reddetmez. Şekil ve üslup açısından son derece modern olmasına rağmen içerik ve uygulama bakımından taklitten uzak, yerli ve geleneksel bir eğilime sahiptir. *Yönelişler*'in geleneğe yaklaşımı kendi içinde bir eleştiri de barındırır. Geleneğe yüzeysel ve sahiplikten uzak yaklaşımın derinlikten ve özgünlükten taviz doğuracağı belirtilir. Entelektüel mirasın tartışılarak yeniden üretilebilir hale dönüştürülmesi esas alınır. Dergi, geleneğin sadece hamasi bir yaklaşımla propaganda unsuru olarak kullanılmasının da karşısındadır.

Yönelişler, henüz ilk sayısında ilan ettiği manifestoyu kendisine bir yayın politikası olarak belirler. Bu manifest metnin oluşumunda en büyük etki derginin sanatsal yönetmeni olan Ebubekir Eroğlu'na aittir. Fakat derginin yayın akışı içerisinde “Sunu”da belirtilen bütün maddeler derginin bütün paydaşları tarafından benimsenerek aynı şekilde tatbik edilir. “Sunu”nun yani manifest metnin ilk maddesine bakıldığında *Yönelişler*, yeni Türk edebiyatı metinlerini hem gözden geçirmek hem de incelemeler yaparak bu alana katkıda bulunmak ister. Derginin hemen her sayısında Türk edebiyatının modern dönem eserleri veya isimleri üzerine mutlaka incelemeler veya eleştiriler yer alır. Bu metinler kimi zaman dergi içerisinden isimlerce yapılırken kimi zaman da akademisyenlere yaptırılır. Ebubekir Eroğlu'nun da bu minvalde deneme ve eleştirileri mevcuttur. İkinci madde eski Türkçe metinlere dönmek bu metinlerden yapılacak iktibaslar ile dilin gelişim sürecini takip etmek adına klasik Türk edebiyatı ve eski

Anadolu sahasında yazılmış eserlerden aktarımlar, iktibaslar istisnasız derginin bütün sayılarında yer alır. Üçüncü madde olarak çeviriler, oldukça titiz bir şekilde yapılır. Yine hemen her sayıda Doğu ve Batı kültür sanat ve edebiyat dünyasına ait isimlerin şiir, öykü yahut roman türündeki eserlerinden çeviriler yapılır ve bu çeviriler sistematik bir düzenle işler. Özellikle Türk edebiyatı içerisinde kimi zaman gölgede kalan Zenci edebiyatı, Afrika edebiyatı ve Amerika yerlilerinin edebiyat birikiminden oldukça zengin çeviriler yapılır. Bu çevirilerde Ahmet Yücel'in etkinliği yoğun bir şekilde görülür. Çağdaş kültür değerleri ve anlayışları da bu çeviriler üzerinden ve yapılan çeşitli söyleşiler ve soruşturmalar üzerinden verilir. Batı dışındaki etnik ve dilsel grupların varlığını ürün noktasında vermiş olması *Yönelişler*'i Türk dergicilik tarihi içerisinde oldukça önemli bir yerde konumlandırmaktadır. Bu bakımdan Çin, Japon, Hint, Arap, Afrika ve Endonezya edebiyatına ait ürünler oldukça yoğun işlenir fakat bütün bunlar dergideki telif ürünlerin önüne geçmez.

Ürünü öncelikleyen ve şiir merkezli bir dergi olma iddiasında olan *Yönelişler* bu iki unsuru her zaman ön planda tutmuştur. Derginin hem hacim bakımından hem de ana odağı açısından şiir özellikle de telif şiir her zaman *Yönelişler*'de kendisine ayrıcalıklı bir yer bulan edebi ürün olmuştur. Bu durum da derginin yola çıkarken ilan etmiş olduğu beyanını istisnasız hayata geçirdiğini ispat etmektedir. Dergide yazarların özgürlüğüne ve yazının her safhasına saygı duyulacağını açıkça beyan edilmesi ve o dönem dergide ilk ürünlerini vermeye başlayanların bu durumu teyit etmeleri *Yönelişler*'in bir okul olduğunu henüz ilk sayısından ilan ettiğinin bir göstergesidir. Dergi üzerine yapılan sistematik inceleme de "Sunu'dan yola çıkan manifest tavrın 53 sayılık yayın serüveninde aksamalar olsa bile taviz verilmeden tatbik edildiğini göstermektedir. Bu durum da hem süreli yayınlarda manifestonun bağlayıcılığının edebi dergide kazanılacak ivmeyi ve sanatsal çizgiyi göstermiştir hem de Türk edebiyatındaki başarılı bir örneğini ortaya koymuştur.

SONUÇ

Yönelişler, 53 sayılık yayın hayatında ilk sayısından itibaren ilan ettiği manifestosuna bağlı kalmış ve yayın politikalarını buna bağlı olarak yürütmüştür. Bu bakımdan hem manifest bir süreli yayın olma özelliği göstermiş hem de bildirinin sanatsal ve poetik tutarlılık içerisinde iletildiğinde edebiyat alanı için ne kadar faydalı ve verimli bir sonuç vereceğini göstermiştir. Nitekim şiir ve şair merkezli bir dergi olarak *Yönelişler*, 1980 sonrası Türk edebiyatı şairleri arasında yer alan birçok ismin ilk ürünlerini verdiği yer olmuş ve bir okul işlevi görerek bu şairlerin yetişmesini usta-çırak ilişkisi içerisinde yürütmüştür. Bu da günümüz şiir ortamını besleyen bir tavrı göstermektedir. Bu durum mevcut edebi dergiler için bir örnek teşkil etmelidir ve geleceğin şair ve yazarlarının yetişmesi için dergilerin yeniden bir okul işlevi görmesi gerektiğinin ne kadar elzem bir konu olduğunu da açıkça ortaya koymaktadır. Zira *Yönelişler*, istikrarlı bir duruş sergileyerek ilk günden ilan ettiği manifestosuna uygun sanat ve poetika takibinde kalarak hem kendi edebi muhitini kurmuş hem dönemin diğer edebi dergileri ile yakın ilişkiler geliştirmiş hem de usta kalemliğin yanında genç kalemliğin yetişmesinde öncülük etmiştir.

Sonuç bağlamında derginin manifest poetik duruşunu daha belirgin kılmak adına bakıldığında *Yönelişler*, edebiyatı yalnızca estetik bir uğraş olarak değil, kültürel sürekliliğin, toplumsal hafızanın ve kimliğin taşıyıcısı olarak konumlandırmaktadır. Dergiye göre edebiyatın beslendiği kaynaklar; tarih boyunca süregelen tecrübe, manevi birikim, yazılı ve sözlü kültürle kurulan sahici ilişkilerdir. Bu kaynaklardan kopuş, yüzeysellik, taklitçilik ve köksüzlük doğurur

anlayışı dergide hakimdir. Gerçek yenilik ise ancak derin bir kültürel özümseme ve sanatsal bakışla mümkündür. Bu nedenle edebiyat, aynı anda hem geleneğe hem de çağdaşıya açık, çoğulcu ve derinlikli bir alan olarak görülmektedir.

Yönelişler, İslamcı şairler eliyle yine İslamcı bir geleneğin temsilcisi olarak yayın hayatını sürdürür fakat "İslami edebiyat"ı dar, tematik bir çerçeveye hapseden yaklaşımları da eleştirir. Dini motiflere indirgenmiş bir edebiyat anlayışı yerine, İslam kültürünün şekillendirdiği yüksek ahlaki bilinç, dönüştürücü kudret ve kültürel derinlik taşıyan her metni bu kapsamda değerlendirir. Bu bakışa göre edebiyat, toplumsal ve kültürel değerlerin taşıyıcısı, insanı terbiye eden ve dönüştüren bir güç olarak görülür. Söz konusu bu işlevin en yoğun yaşandığı tür ise şiirdir. Şiir, *Yönelişler* için salt biçimsel bir tür değildir. İnsanın varoluşsal açıdan manevi ve toplumsal arayışlarının derin bir ifadesidir. Şiirde aranan denge, insanın his ve düşünce dalgalanmaları arasında sürekli bir çaba ve arayış gerektirmektedir. Bu çabanın toplumsal ve manevi aktarım boyutu, şiirin sözlü ve yazılı kültürle kurduğu canlı bağda kendini gösterir. *Yönelişler*'in yaklaşımında kimlik, köken ve özgünlük kavramları merkezi bir yer tutar. Edebiyatın gerçek değeri, kendi dil ve kültürel köklerinden beslenmesine, geleneğe sahici biçimde bağlanmasına bağlıdır. *Yönelişler*, modernleşme sürecinde Türk edebiyatının temel açmazlarından birinin taklitçilik olduğunu vurgular. Batı'dan ithal edilen biçim ve teorilerin, yerli dinamiklerden ve toplumsal tabandan kopuk biçimde uygulanması eleştirilir. Sanatçının kimliği, *Yönelişler* açısından toplumsal etiketler veya aktüel gündemlerden ziyade, kendi potansiyelini ve özgün dilini geliştirme sürecinin ürünü olmalıdır. Kimlik arayışında toplumsal hafıza ve bireysel tecrübe de önem taşır. Sanatçı, köklerine ve evrensel değerlere aynı anda açık olmalıdır. Fakat özünü kendi kültür öğelerinden birikimlerinden almak zorundadır.

Sonuç olarak *Yönelişler*, ilk sayısında yayınladığı "Sunu" başlıklı metinde kendi manifestosunu ilan etmiş bir dergidir. Bu manifest duruş Türk edebiyatı içerisinde özellikle de süreli yayınlar çerçevesinde dikkatlerden kaçmış bir durumdur. *Yönelişler*'in böylesine güçlü ve iddialo bir moanifesto ile ortaya çıkması birçok açıdan dikkate değer bir öneme sahiptir. Manifesto metni, kendi yönetici ve yazar kadrosunu dergi içerisinden çıkaran *Yönelişler*'in öncesinde büyük bir birikim oluşturduğunu ve uzun soluklu bir hazırlık evresi geçirdiğini göstermektedir. 1980'li yılların siyasi ve ekonomik zorlukları içerisinde böyle bir oluşuma yönelmenin gereklerini ve zorunluluklarını da iyi okuyabilen *Yönelişler*, kültür, edebiyat ve sanat alanında görmüş olduğu boşluğu kendi yayın politikası çerçevesinde gidermenin gayreti içerisine girer. Bunu da planlı bir yol haritası ile gerçekleştirir. Bu bakımdan manifestosunu oldukça güçlü maddelerden oluşturur. *Yönelişler* manifestosu derginin neyi, neden, nasıl ve hangi yolla yapacağını, neyi hedeflediğini açıkça bir niyet beyanı şeklinde ortaya koyar. Derginin 53 sayılık yayın birikimine bakıldığında *Yönelişler*'in manifestosunda dile getirdiği her bir maddeyi oldukça titiz bir şekilde uyguladığı da açıkça görülür. Zorlu şartlar altında yayın hayatını kendi içinde ekonomik oluşumlarla yürütmeye çalışan herhangi bir sponsorluk yahut güçlü maddi destekleme görmeyen *Yönelişler*, aboneleri ve güçlü bir okur kitlesi ile ayakta durmaya çalışır. Bu süreçte hem yeni kalemlerin özellikle de şairlerin yetişmesinde öncülük eder. Hem kendi geleneği içerisinde hem Türk dergiciliği içerisinde başarılı bir yayın örneği ortaya koyar. Ürünü edebi değer ölçütleri bağlamında öncelikleyen bir dergi olarak bakış açısını kültür coğrafyasının geneline yayar. Batının egemen kültür hegemonyasının dışında var olan farklı etnisitelerin kültür öğelerine eğilir. Türkçenin temel eserlerine, kaynaklarına yönelir ve çok sesli bir yayın örneğini ortaya koyar. Bütün bu çabanın somut çıktıları *Yönelişler*'in 53 sayılık yayın hayatında yola çıktığı iddialarına/niyetlerine bağlı kalarak istikrarlı bir yayın

politikası güttüğü açıktır. Bu çalışma neticesinde elde edilen bulgular, istisnasız her bir maddesinin uygulandığını somut örnekleri ile ortaya koyan *Yönelişler* manifestosunun Türk edebiyatı tarihi içerisinde “manifestolar” başlığında mutlaka anılması gereken, önemli bir süreli yayının manifestosu örneği olduğunu göstermektedir.

KAYNAKÇA

- Asiltürk, B. (2007). Cumhuriyet dönemi Türk şiirinde manifestolar. *Türk Edebiyatı Tarihi C 4* içinde ss.138-156. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Asiltürk, B. (2021). *Türk Şiirinde 1980 Kuşağı*. Yapı Kredi Yayınları.
- Bozdoğan, A. (2007). Birinci yeni lisan makalesini milli edebiyat akımının bildirgesi olarak okumak. *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, XI/2-2007, 251-266.
- Daşcıoğlu, Y. (2013). Yönelişler. *TDV İslam Ansiklopedisi* içinde (Cilt 43, s.564-565).Diyanet Vakfı Yayınları.
- Demir, F. (2019). Türk şiirinde romantik bir poetika denemesi: yenibütüncü şiir. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 12-66, 65-75.
- Deniz, İ. (2015). Yönelişler bağlamında Ebubekir Eroğlu'nun dergi anlayışına dair notlar. *Hece*, 228, 80-82.
- Doğan, E. (1997). *Edebiyatımızda Dergiler*. Bağlam Yayınları.
- Durukan, H. (1985). 1980'den sonra genç şairlerin en iyilerinin Yönelişler'den çıkması anlamsız değildir. *Milli Gazete*. 25.01.1985, 9.
- Gür, A. & Küçük, S. (2010). Yeni Türk edebiyatında kaynak olarak manifestolar. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 5 /2 Spring, 92-184.
- Haksal, A. H. (1993). Yönelişler dergisi, *Yedi İklim Dergisi*, 75.
- Karataş, T. (2001). *Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü*. Perşembe Kitapları.
- Korkmaz, R.& Özcan, T. (2013). Cumhuriyet Devri Türk Şiiri. *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı* içinde s.237-340. Grafiker Yayınları.
- Mumcu Ay, Y. (2009). Türk şiirinde garip hareketi. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. Volume 4 /1-II Winter, 1227-1276.
- Sazyek, H. (2012). Türk edebiyatının ilk avangart hareketi: 'Yeni Lisan'. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24, 113-136.
- Toprak, S. (2017). *Yönelişler Dergisinin Sistematik İndeksi ve İncelenmesi*. Basılmamış yüksek lisans tezi, Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tural, S. (2018). *Modern Türk Edebiyatının 100'ü*. Otto Yayınları.
- URL-1: <https://sozluk.gov.tr/> 13.09.2025.
- Yeni Devir, (1981). Yönelişler Dergisi Yönetmeni ile Bir Konuşma. *Yeni Devir*, 8.5.1981, 5-6.
- Yönelişler, (1981a). Sunu, *Yönelişler*, 1, 1-3.
- Yönelişler, (1981b). Açıklama, *Yönelişler*, 2, 1
- Zarifoglu, C. (2015). *Mektuplar*. Beyan Yayınları.